

KIRJA-ARVIOITA

AKAN- JA UKON- VIRTOJEN VÄLISTÄ SUPRAJOHTA- VUUTTA: pyörteitä ja pintavaahtoa

Setälä Päivi ja
Kurki Hannele (toim.):
Akanvirtaan Yliopistopaino.
Helsinki 1988, 244 s.
ISBN 951—570-019—1

Ukonvirran vuoksessa laskevalle miestutkijalle Päivi Setälän ja Hannele Kurjen toimittaman teoksen ajatuksellinen perkaaminen on kokemus sinänsä. Teoksessa hahmotellaan naistutkimuksen uutta synteesivaiheen paradigmaa. Sitä määrittävät monella tavalla yhteiskunnan monikerroksinen historia, mutta erityisesti tieteen ja tiedemaailman historia (his story). Kirjoittajat valottavat naistutkimuksen kehitystä konkreettisoiden vivahteikkaasti teoreettisia ja metodisia perusteluja eri alojen empiirien avulla.

Arvioin teosta miehenä ja aloittelevana organisaatiotutkijana. Tarkastelen kirjaa organisaatio- ja johtamistutkimuksen kannalta ja kysyn, mitä annettavaa teoksella on teoreettis-metodisesti ja empiirisesti suomalaiselle organisaatiotutkimukselle. Rajaukset olen tehnyt siksi, etten voi käydä dialogia sen enempää nais- kuin miestutkimuksenkaan (maskuliinisuutta koskeva teoria) kannalta, koska en tunne niitä laajemmin. Rohkeutta teemaan tarttumiselle olen saanut sairaanhoitajan koulutuksestani ja kokemuksesta. Myös hoitotieteelliset harrastukseni ovat tarjonneet muutamia lupaavia ankkuripaikkoja tieteen vuolaan ukonvirran suvannoista ja penkereiltä.

Kirja ei vielä kiteytä naistutkimuksen uutta paradigmaa keskustelua tuntemattomalle, mutta osoittaa, että kirjoittajat tekevät vakavaa työtä tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Kirjan avartavinta ja näkökulmani kannalta parasta antia ovat Aino Saarisen ja Liisa Rantalaihion artikkelit. Niissä jäsennettään kirjan keskeisenä teemana olevaa »naistutkimuksen uutta pa-

radigmaa» ja sen suhdetta tieteelliseen ajatteluun laajemmin. Myös Irma Kortteen tieteenfilosofisten merkitysten analyysi auttaa ymmärtämään naistutkimuksen liitty-mäkohtia ja vastakkainasettelua »patriarkalisiin» tiedekäsityksiin. Teoksen muut artikkelit rajautuvat erityiskysymyksiin: feministiteologiaan (Raija Sollamo), taidehistoriaan (Riitta Nikula), kirjallisuuden tutkimukseen (Pirjo Ahokas), nais-historiaan (Päivi Setälä), kielentutkimukseen (Auli Hakulinen ja Liisa Lautamatti), naiseuden ja mieheyden yksilöhistoriallisiin koke-mustapoihin (Kirsti Määttänen), kansanrunouteen (Senni Timonen) ja naistutkimuksen suhde luonnon-tieteeseen ja tekniikkaan (Satu Hassi).

Lukija jää ihmettelemään, miksi useat tieteenalat, kuten hoito-, sosiaali- ja kasvatustieteet ovat jääneet tarkastelun ulkopuolelle. Myöskään työmarkkinoiden naisvaltaiset ammattialat eivät tule esille (opettajat, sosiaaliohjelmatyöntekijät ja hoitoalan ammatit). Juuri näillä alueilla naisten kokemusmaailman merkitys on yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti hyvin keskeinen. Myös kodin ulkopuolisen ansiotyön ja kotityön yhteyk-sien systematisointi jää vähäiseksi. Ymmärtääkseni modernissa yhteiskunnassamme viimeksi mainitu on naisten tasa-arvon ja itsenäisen subjektuuden kannalta yksi avainkysymys ja siten keskeinen tutkimuskohde.

Organisaatio- ja johtamistutkimuksen kannalta kirjassa on monia mielenkiintoisia teemoja. Rajaudun niistä kuuteen: tieteen patriarkalisuus, ihmiskeskeisyyden korostaminen, näkyttömyyden paljastaminen, holismi, subjektiuus ja metodinen integrointi.

1) Naistutkijoiden terävä kritiikki eri tieteenalojen miesvetoista tiedonmuodostusta kohtaan koskee mitä ilmeisemmin myös organisaatiotutkimusta. Tämän päivän organisaatioiden rakenteet ja prosessit ja niitä koskevat teoriamaallit voidaan perustellusti tulkita miesten ajattelu- ja toimintatapojen ilmentymiseksi. Organisaatioiden avaintehtävät ovat historiallisesti olleet »miehitettyjä.»

2) Organisaatiotutkimuksessa

on 1980-luvulla voimakkaasti epäilty järjestelmä- ja rakennemalleja sekä painotettu organisaatioiden ihmiskasvoisuutta. Henkilöstön asiantuntemuksen, kykyjen ja valmiuksien korostaminen keskeisimmäksi yritysten ja julkisten organisaatioiden voimavaraksi on selvä osoitus siitä, että organisaatioiden ymmärtäminen vain järjestelminä, rakenteina sekä prosesseina ei enää riitä selittämään organisaatioiden olemusta. Naistutkimuksen toimijakeskeisyyttä (mies tai nainen) korostava lähestymistapa on tässä mielessä hyvin kiinnostava.

3) Mielenkiintoinen teema on myös aikaisemmin näkymättömien ilmiöiden tekeminen näkyväksi. Naistutkimuksen keskeisenä tehtävänä on muiden muassa ympäröivän todellisuuden »valheellisen sukupuolisen neutraalisuuden» paljastaminen. Organisaatiokulttuurin ja symboliikan tutkimuksen »boomi» tällä vuosikymmenellä osoittaa tarpeen kohdentaa organisaatiotutkimusta tiedostamattomien arvostusten, normien ja perusolettamusten tasolle. Ilmiöihin, jotka ovat jääneet aiemmin huomiotta organisaatiotutkimuksessa, mutta joilla tutkimuksissa on osoitettu olevan keskeistä merkitystä organisaation toimintaan.

4) Johtamisen ja sitä koskevan tutkimuksen keskeisenä perusongelmana kaikissa organisaatioissa on asiantuntemuksen erikoistumisen ja työnjaollisen eriytymisen hallitseminen ja koordinointi organisaation perustehtävän kannalta keskeisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tässä tehtävässä onnistumiseksi on korostettu johtajien holistista otetta. Naistutkimuksen naisia toimintakonteksteissa hermeneuttisesti tarkasteleva holistinen ote on tässä mielessä kiehtova. Sillä viitataan eheään kokonaisnäkemykseen ja moniulotteisten ilmiöiden samanaikaiseen hallintaan. Holismin vastakohtana olevan atomismin mukainen esimerkiksi ihmisten inhimillisten perustarpeiden liiallinen pilkkominen on johtanut maassamme palvelujärjestelmien liialliseen eriytymiseen. Huippuasiantuntijoilla puuttuikin ehkä kyky asiakaan elämäntilanteen hahmottamiseen.

5) Kirjassa keskeisesti korostettu naisen subjektiisuus on mielestäni analoginen palvelututkijoiden asiakasnäkökulmalle. Sekä julkisella että yksityisellä palvelusektoreilla asiakas omine kokemuksiin, tarpeisiin ja odotuksiin yritetään palauttaa organisaation kaiken toiminnan ja kehittämisen peruspilariksi.

6) Metodisesti naistutkijat painottavat laadullisten ja määrällisten metodien integroinnin tarvetta. Myös organisaatiotutkimuksessa on selvä suuntaus laadullisten ja määrällisten tutkimusotteiden yhdistämiseen. Laadullinen ote organisaatio- ja johtamistutkimuksissa on varsin olennainen osa tutkittavien ilmiöiden välisten riippuvuuksien etsimisessä ja ymmärtämisessä. Niiden kautta voidaan edetä empiirisesti vaikeasti tutkittavien ilmiöiden tarkastelussa positivistisiin menetelmiin.

Yleisillä teemoilla olen halunnut osoittaa, kuinka sekä organisaatio- ja johtamis- että naistutkimuksessa on yhtenevää kysymyksenasettelua ja metodisia ongelmia. Ne liittyvät laajempiin tiedekäsitysten muutoksiin. On ilmeistä, että nais-

tutkimuksen yleisestä teoreettisesta, metodisesta ja empiirisestä tiedonmuodostuksesta on opittavaa organisaatio- ja johtamistutkimuksen alueella — ja päinvastoin. Se onko ensin kukko vai kana ei ole olennainen kysymys.

Teemojen kehittäminen kirjassa jää puutteelliseksi. Niin on ehkä tarkoitettukin, onhan kirjan alaotsikona: johdatus naistutkimukseen. Organisaatio- ja johtamistutkimuksen piirissä työskenteleviä naistutkimuksesta kiinnostuneita tutkijoita voi kannustaa kehittämään juuri näitä teemoja.

Kirjassa on onnistuttu säilyttämään tutkimuksellinen, ilmiöitä kriittisesti tarkasteleva ote. Paikoitellen tekstissä kuitenkin esiintyy häiritsevästi myös idealistista sävyä. Viittaan taipumukseen nähdä nainen viattomana sukupuolittomiksi uskoteltujen järjestelmien ja rakenteiden uhrina ja mies vallan himoisena, jos ei nyt ihan pyövelinä niin keritsijänä ainakin. Esimerkiksi patriarkaalisesta paradigman kiteyttäminen vakivallan ihanointiin, sotimiseen ja luonnon riistoon ja patriarkaalisesta paradigman luonnehdinta elämän säilyttä-

misellä sekä luonnon kunnioittamisella vaikuttaa syvämmällä pohdittamatta liian yksinkertaiselta totuudelta ja ajankohtaiseen arkikeskusteluun kytketyltä näkemykseltä.

Miestutkijalle kirjaan tutustumisen on kieltämättä tietoisuutta avartava kokemus. Teoksesta ei kuitenkaan voi välttyä saamasta tiettyä elitististä vaikutelmaa. Siinä sivutaan yllättävän vähän muulla kuin mies- nais -ulottuvuudella olevia yhteiskunnallisen sosiaalisen epäoikeudenmukaisuuden problematiikkaa. Tarkastelutapa on länsimaista ja keskiluokkaista. Esimerkiksi keskustelu naisten asemasta kehitysmaissa tai eräissä socialistisissa maissa tulisi ymmärtääkseni olennaisella tavalla kytkeytyä uuteen naistutkimukseen.

Kirjaa voi lämpimästi suositella kaikille ukonvirrassa laskeville hallinnon tutkijoille — fyysisestä tai sosiaalisesta sukupuolestaan riippumatta.

Juha Kinnunen